

nu s'
prea
Săten

NAMENTUL
pret
ajuto...u monarhie:
Pe an 18 cor. 1/2 an
1 cor. 1/4 450 fil.

Pentru străinătate:

Pe un an 24 coroane
1/2 an 12 cor. 1/4 ar
6 coroane.

Unitatea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

☐ ☐
Tot ce privește foata
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
stratiunea „Unitatei”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Părintele veacului

ce va să fie.

Ștergeți-vă lacrimi, potoliți-vă dureri! Ochi tulburi, înseninați-vă o clipă! Uitați bubuitul de tunuri, căci nici fumul cel gros al tunului de pușcă nu poate să asprindă dinaintea privirilor voastre în cea mai frumoasă și atât de strălucitoare, care împrăștie întunecul și prirzește și luminează inimile omenimii. Aniversarea marelui eveniment să o sărbătorim și acum. Dar cu toate că cele de vaselie răsune și acum, plângămiile cele triste ale morții, intrușune cu toată tăria — cântecul vieții.

Căci prunc s'a născut nouă și s'a născut nouă, din sămânța lui Avram, din oaptele lui Iacov: adevăratul Domn al păcii. Priviți stindardul alb, ce El l-a ridicat. Viermii pământului de atâteaori au acoperit acest stindard cu vâlul negru al morții, de atâteaori au încercat să-l arunce între vechituri. Dar și acum două nouăsprezece veacuri, stindardul Lui a rămas singurul punct luminos, cătră care atâtea priviri s'au îndreptat și se vor îndrepta încă.

Veniți dar, iubitorilor de praznic să prăznuim. Să uităm multele anărăciuni și dureri, să părăsim gândurile negre. Să alergăm la peștera cea luminoasă dela Viflaim, să ne plecăm înaintea pruncului înfăat în scutece și culcat în iesle. Căci acel prunc e Domn al păcii, părintele veacului ce va să fie!

S'a născut din fecioară, căci la Dumnezeu a fost trimis. S'a născut în peșteră, căci Fiu al lui Dumnezeu fiind, s'a umilit pe sine, făcându-se om pământesc. L-au preamărit îngerii, căci s'a bucurat cerul, l-au preamărit păstorii, ca pământul să salte împreună cu cerul. Praznic în cer, praznic pe pământ — să prăznuim și noi!

Că bubuie tunurile? N'are de a face, bubuitul de tunuri numai ale pământului fortărețe le face de se cutrămură, șrapnelele înfricoșate numai pământul acesta al morții îl scurmă. Împărăția Lui, minunata Lui împărăție nu are capăt!

La nașterea Lui s'a vărsat sânge, dar sângele vărsat n'a putut să oprească minunata operă ce El a săvârșit-o. Cuvintele lui au răsunit în lume, căci au fost cuvintele vieții de veci. Lupul și mielul s'au adunat în acelaș staul, steaua, care a strălucit deasupra Viflaimului, i-a călăuzit și păstorit. — Și va mai călăuzi și păstori, căci El e păstorul veacurilor — părintele veacului ce va să fie.

Cât sânge s'a mai vărsat încă de atunci! Și cât se va mai vărsa încă! Și totuș, numai într'insul și la dânsul și-au aflat ultimul refugiu popoarele învrăjbite și însetate de sânge.

El va fi refugiul tuturor și acum! Dorul fierbinte, visul minunat, care-l visează mereu o lume întreagă, al păcii și binecuvântării, numai într'insul și printr'insul se va realiza. O lume întreagă s'a depărtat dela dânsul? Întorcă-se la dânsul, căci El e Lumina care luminează celor cari zac în întuneric. „Doamne, la cine vom merge — cuvintele vieții de veci le ai!” — a zis Petru când Domnul i-a întrebat pe apostoli: de vreau să se depărteze și ei dela dânsul? Pe dreptul. Cuvintele vieții aiea nu se află, cei însetați de adevăr aiea nu-și pot potoli setea. Știința și învățătura lumii acesteia, unde:

„ce zic unii — alții o deszic”, — unde ce se clădește astăzi — mâne se răstoarnă, nici pe departe nu poate să fie idealul celor cari au un ideal. El e singurul ideal, cu izvorul lui dătător de viață, El, părintele veacului ce va să fie.

El trebuie să fie și idealul nostru. — Numai acele neamuri vor pieri, cari se vor depărta dela El, iar pe cei ce-l caută pe dânsul, El nu-i va lăsa: „căci va veni timpul când El va aduna toate popoarele și limbile și vor veni și vor vedea mărirea Lui”.

Am început a ne depărta dela El? Să ne întorcem la El, ca și El să se întorcă la noi! Va veni ziua lui, a părintelui veacului ce va să fie și atunci vom vedea „ce deosebire mare este între cel drept și cel nelegiuit, între cel ce slujește lui Dumnezeu și cel ce nu-i slujește”.

Ori doar chiar noi, cei mai deaproape slujitori ai lui — ne-am depărtat dela El? O, atunci noi să fim cei dintâi cari să alergăm pe aripile gândului la peștera din Viflaim! Noi să fim cei dintâi cari să-i facem lăcaș în inimile noastre. Noi trebuie să fim cei dintâi, cari cu îndoită râvnă să preamărim pe cel ce s'a născut din Fecioară, care a venit din cer ca să domnească pe pământ ca singurul și adevăratul Domn al păcii, părintele veacului ce va să fie!

Septimiu Popa.

Lumină în întuneric.

Cele mai modeste bisericuțe ale satelor noastre, cași cele mai frumoase biserici, sunt pline astăzi de lumină și cântări... Glasurile tresar mai vii, mai puternice din piepturi și se înalță cătră ceruri mai rugătoare și mai duioase ca până acum, în cursul zilelor din acest an... Fiecare suflet are ceva întristare, fiecare inimă e pătrunsă de jale și simțește trebuința de a se înalța la Domnul a toate spre a cerși mângăere și alinare.

Vestea minunată, arătată în Viflaim, încălzește toate sufletele. Iubire ca aceasta nici că există, nici se poate închipi! Dumnezeu se face om, să ne împace cu Părintele cereș! Dumnezeu se intrupează

Dorința veche și arzătoare a dreptilor din legea veche, profetiile mângâitoare și multgrăitoare ate prorocilor se împlinesc în micul și până atunci neînsemnatul orașel, care de atunci încolo devine centrul lumii, de unde răsare soarele care omoară întunerecul păcatelor și a neștiinței în cele sufletești. Cel fără început se naște; se face om împreunăpătimitor și simțitor cu noi; vine la noi Acela, care e în lumina ceea neapropiată!

Ne-a învățat, ne-a luminat, ne-a împărțiat întunerecul minții și a-l păcatelor, din dragoste față de noi. — Cu toate acestea s'au silit și se silesc în toată vremea și cu toată puterea uritorii adevăratei lumini, să detragă, să nimicească învățătura Domnului Isus, ca ei, cei mici și întunecați să apară ca aducătorii luminii. Zădarnică, nebună încercare! Nu înțeleg acești mărunței, că împotriva lui Dumnezeu nu se pot lupta cu biruință, și veșnic vor trebui să repeteze cu Iulian apostolul: „Ai învins, Galileanule!”

„In lume multe năcasuri veți avea, dar cu ce? Eu am învins lumea” (Ioan 16, 33) — spune Mântuitorul și dela început și până astăzi fără intrerupere a fost atăcată credința Lui, iar zidul măreț al moralei celei mai desăvârșite, a fost și e și azi așezată cu putere uriașă. Vrășmași din afară și fiii proprii, nemulțămitori și necredincioși, au încercat să facă de răs și ocară învățăturile Lui, cari nu sunt din lumea aceasta și El, în butul tuturor opintirilor multe, a biruit lumea: învățăturile Lui stau și astăzi, limpezi și nerăsturnabile!

Oamenii, în interesul lor instrăinați de Domnul, au pornit un războiu contra moralei creștine; ridică mai presus de aceasta chiar și moralitatea păgânească sau morala așezată pe baze foarte șubrede a unor credințe străine (Budhioni). Mij-

loacele nu le-au căutat, numai scopul să fie ajuns, numai morala creștină, schimonosită. — Pe urma acestor încercări apare apoi mulțimea foarte mare a creștinilor, cari deloc nu iau în seamă legile moralei creștine. Calcă în picioare toate poruncile, nesocotesc toate dispozițiile moralei: își trăiesc viața în imoralitate, sau cel puțin legați de pământ și de cele pământeste. — Își dau sufletul în schimb pentru câștigarea plăcerilor pământului, și readuc întunerecul păgânismului vechiu și nou, — se lapadă de lumina curată, biruitoare alui Isus, pentru că elementul lor de traiu e bezna...

Pe lângă astfel de egoism și abatere dela lumină, războiul actual a fost neîncunjurabil. Groaza, durerile, pagubele mari oari umblă cu aceste vremuri de cumplită urgie, căzută asupra lumii întregi, — au uimit, au uluit pe cugetători și văzând în toate acestea pedeapsa mâinei drepte alui Dumnezeu pentru stricăciunea morală și necredința obștească, — mulți, foarte mulți s'au întors iar la lumina moralei părăsite. Si în năcasuri unde să meargă omul, dacă nu la aducătorul luminii adevărate cerești, la Isus. Războiul i-a învățat să se roage și aceia, cari au fost uitat lucrul acesta. I-a făcut morali și pe aceia, cari mai înainte se alipiau prea tare de pământ, uitând sufletul.

Și ne întrebăm acum: războiul a făcut pe oameni mai buni?

Dacă e să fim sinceri, nu vom îndrăzni să zicem cu conștiință curată: da! — E adevărat că soldații români cari zac în spitale, răniți sau morboși, sunt foarte dispuși spre rugăciuni și vicață evlavioasă; cer cu insistență — și ceeace e semn bun — cu sete arzătoare cărți de rugăciuni, prin cari apoi își stămpără setea sufletului și se mângăie în năcasuri. Lucrul acesta bineînțeles nu poate rămâne fără

influență binefăcătoare în viața religioasă-morală a ostașilor. Cu toate aceste între aceia, cari n'au fost încă pe câmpul de războiu, și la cei mai mulți dintre cei vindecați din ranele lor, nu se arată nici o îmbunătățire, o întoarcere spre bine. În loc să meargă de pildă la Biserică în vremea lor liberă, umblă mulți și acum, cași mai nainte, după aventuri de „dragoste”; se imbată, injură (constatez aici: Românii mai puțin ca streinii) cași atunci, când nu eră nici un năcaz mai pipăibil, ca pe vremea când nu doriau așa tare cărți de rugăciuni.

Nu văd lucrul pesimist, nu măresc nimic: Lucrurile — durere — stau așa în toate locurile. Întoarcerea e nestatornică, nu pătrunde sufletele. Și războiul însuș va avea parte însemnată în oprirea îmbunătățirii: suferințele, precum și cele văzute și auzite, dela un timp înpietresc inima, și păcatele par neînsemnate toate, pe lângă cele văzute și făcute. Fapt e, că dacă căutăm lucrurile mai dinadînce, la absoluta majoritate a ostașilor nu găsim la suprafață este dorința de îmbunătățire morală, iar nu și în adâncul sufletului.

La cei rămași acasă lucrurile stau și mai rău. Se tânguesc amar de soartea iubitorilor și bisericile sunt goale și mijloacele darului lui Dumnezeu sunt mai nefolosite decât oricând mai nainte, cași cum prin lacrimi și prin tânguire ar putea ajuta ceva. Se tânguesc de scumpetea mare (care altcum e urmarea naturală a războiului) și la sate și orașe se cheltuesc sume mari, uriașe chiar, pe lucruri de lux, sau chiar stricăcioase și păcătoase. La orașe scumpetea e mare, dar teat; sunt totdeauna pline de public dornice a vedea și auzi lucruri fără valoare artistică și foarte adeseori de o moralitate suspectă. Veșminte strălucite, cafnelăxite de lume veselă, muzici și altele la el ne

FOIȚA.

Prima lecție.

Prietinul meu Nicolae Niculescu, absolvent al facultății filozofice din Budapesta, sosi tocmai cu sfârșit de toamnă acasă. Venia din Lipsca, unde fusese pentru studii mai înalte și aducea cu sine și o seamă de lucrări originale, după cum spunea tot probleme filologice de mare importanță.

În comuna natală, unde tatăl domnului Nicolae era preot, se discutau pe atunci chestii de mare actualitate. Pe noul sosit îi interesau mai ales analfabeții, pentru a căror instrucție se luase și la noi întinse măsuri. Consistoarele emisera circulare înflăcărâte, Asociația premiasa cheia instrucției analfabete, un alfabet croit după căpătina analfabetului, notabilități locale, universale agitau, îndemneau, se pasionau...

Mai sosi și vestea intrării în vigoare a legii electorale cu votul știutorului de carte. Era să ne perdem cu toții capul în fața situației.

Cu de grabă compusesem lista nenorociților analfabeți, iar pentru restul măsurilor convocaram adunarea intelectualilor. Natural și pe Nicolae, ca cel mai competent și mai învățat dintre noi.

S'a constatat apoi, că analfabeții sunt de toată condiția. Bătrâni, știutori de slove vechi, oameni în vrâstă total sau semianalfabeți, o mulțime, cari știuseră odată carte, azi însă nu mai cunoșteau o slovă. Mai aflat-am și de aceia, cari spuneau, că nu știu, dar îi prinsesem cu ocazia — făceau pe prostu. Știau scrie și ceta binișor, dar se temeau, că le vor mai pune dare și după cunoștințele mărturisite. Furam convocați deci să ne pronunțăm în materie și să statorim planul de acțiune.

Dezbaterile asupra chestii au urmat la început cu mare interes, în odaia aparte a otelului comunal. La rezultat pozitiv însă nu puteam ajunge, deoarece fiecare își avea ideile lui, din cari nu voia să cedeze de loc. Astfel discuțiile se urma la infinit și se termina de regulă cu certe, personalități.

La urmă convocatorul devenise bun prilej pentru mulți să se strezure de pe acasă și să aibă o bună seară de distracție lângă vin, cărți, vorbe de clacă...

Acesta a fost motivul, că dl Nicolae de mult nu mai venia în societatea noastră. I-se păreau ceice cu atâta râvnă îmbrățișară cauza analfabeților, oameni, cari caută mai mult clipe ușoare pentru ei.

Om tinăr, învățat și mai ales entusiast cum era dl Nicolae, nu voia să se facă părtaș nepăsării celorlalți. Mai avea și

râvna aceea de profesor nou. Voia să știe, ce minuni vor face metodele lui, aduse din toate părțile lumii. Avea acum un trup minunat, ca să și le dovedească. Urele făcă un analfabet până ai bate în pământ știutor de carte! Luă o hotărîre în tăr. Voia să-l instruiască pe ascuns și în o burzi, pe când ceilalți se mai pasionau pentru chestie, el să se prezinte cu al său elev și să-i stupifice pe ceilalți.

Se gândi asupra oamenilor, potrivit pentru asemenea experiment, și

— Heureka, heureka, zise în sfârșit. Încă mâneam să-i cumpăr revizitele de lipsă.

În seara coalaltă venii acasă cu o tablă, un creion, un abecedar, niște hârtie de scris, caete.

Cei din casă priviau mirați la dl Nicolae, care zimbua fericit și nu zicea nimic. Cu revizitele subanoară porni spre bucătărie, unde argatul curții aștepta impacient circa.

— Într'o săptămână ai să citești bine ca popa, zise dl Nicolae, trântințile înaintea lui Alexandru. Îți garaspuse a doua oară cu aplomb, bietulu ce se ridicase și privia spăriat căn cărți, când la d. Nicolae.

Argatul era un băiat foarte isteț. Se pricepea la toate. Era bărdăș, zidar, veterinar și nu era lucru la casă, care să nu' isprăvească, ca un măiestru de profesie.

dovedesc foarte grăitor, că lumea de loc nu s'a făcut mai bună. La sate apoi sunt prea adese abaterile dela morala lui Isus. Sătenii au bani destui din vinderea cu preț a produselor, la cari se adaug și ajutoarele căpătate dela stat pentru cei duși în războiu. Și în loc să înțeleagă, că trebuie să se întoarcă, feciorași, copii ba și femei, împrăștie banii scumpi cu mână largă. Își cumpără haine cum n'au avut în vieța lor, și nu sunt rari cazurile când toți banii se duc prin cărciume, — căutând toți și toate uitarea năcazurilor, și uitându-se de mângăerea tare, curată alui Isus Domnul.

Curățenia stă foarte rău, mai vârtos la oraș, unde nu numai sevitoarele duc lume dalbă cu ostașii rămași pe-acolo, ci și altele și alții caută aventuri neiertate, în loc să se gândească la împăcarea mănii lui Dumnezeu; dar și la sate stă rău curățenia. Sunt mulți și multe, cari poate că n'ar protesta prea energic contra introducerii cultului spurcat a zeiței Mylitta din Babylonul imoral de odinioară.

La prima vedere se va părea că exagerez lucrurile văzute prea în negru, dar pe lângă observare serioasă și ne-preocupată va vedeă oricine, că *războiul actual n'a adus îmbunătățire statornică în morala oamenilor*, în aceasta morală stricată prin necredincioșii lumii și prin nepăsarea multor chieamați a lucră împărăția lui Dumnezeu. Lucrul stă așa. Dar nu-i destul, să constatăm lucrurile și cu mâinile în sân, să ne tânguim și să ne plângem de stricăciunile mari ale rețelilor acestora, ci trebuie să ne punem la lucru întru schimbarea spre bine a moralei striccate.

Numai carte nu știa, deși tare doria să învețe.

Acum vă puteți închipui doi poli. Alexandru dornic să cunoască slova și dl Nicolae Iacom după cineva, pe care să-l instruiască.

— Va fi cam greu domnule, zise timid Alexandru. Vezi Dta, calul bătrân...

— N'ai nici o teamă, îl încuraja domnul Nicolae. Au învățat slova și oameni de 60 ani.

— Barămi numele să mi-l știu iscăli! Numai numele! Vezi Dumniata, aci nici veselul nu ți-l mai primesc...

— Ai să vezi, ce ușor e:

— Adecă ce mai ești? Dta cu atâta învățătură!

Personalul celalalt privia cu viu interes și se simția din atmosferă, că o să se pregătească o dupăcină veselă. Lui Alexandru de loc nu li erau pe plac blăstămatele fete din apropierea sa.

Dar fiind în joc, trebuia să joace.

— Limba unui popor, început prietinel meu Nicolae, după ce cinaseră cu toții, se compune din sunete. Cu un cuvânt: sună! Pricepi?

Învățăcelul rămase cu gura căscată. Nu știa ce să răspundă, căci nu putu urmări cu băgare de seamă cecece li spusese domnul.

— Sună! repetă domnul cu glas mai ridicat. Auzi cum sună? Dacă n'ar suna vorba, tu nu m'ai auzi! Așa-i că sună?

(Va urma.)

Oct. Prie.

Hristos Domnul a venit în lume, s'a intrupat pentru noi, ne-a arătat lumina curată și adevărată a credinței și a moralei celei mai sfinte și sublime. — Trebuie să fim mulțumitori pentru acest mare dar și bunătate a Lui și să ne împlinim datorința de a fi apostolii Domnului Hristos prin cuvinte și fapte, ca astfel pentru toți să fie nașterea Domnului veste de biruința luminii asupra întunecului, — cu adevărat: „*veste minunată!*”

George M. Pteancu.

Un ajutor al presei venit la timp. Ilustritatea Sa Valeriu Traian Frențiu, episcopul Lugojului a adresat clerului diecezan un circular, în care, cunoscând activitatea culturală și morală ce o propagă presa, îndeamnă preoțimea la uzarea și sprijinirea eficiente a acestui mijloc educativ. Caractere ferme sufletești, pace internă, agilitatea spiritului și seninătatea minții, trebuiesc infiltrate în inimile credincioșilor concrezuți păstoririi noastre, cecece se va putea face numai prin folosirea unicului, mijloc prin lectura morală.

„Mulțumită bunului Dumnezeu deja avem o mică colecțiune de cărți bune, avem și vre-o câteva foi prin propagarea acestei lecture bune totodată vom sprijini și pe viitor și fi vom îmbărbăta să lucreze mai departe cu zel, fiindcă nu putem aștepta dela, ducă și ierftle materiale pe lângă lucrul cel mult ce-l au cu edarea lor. Și oare nu e datorința noastră să sprijinim pe scriitorii acestor cărți și reviste? Și oare nu e datorința noastră să propagăm cât de mult cărțile și revistele scrise în spirit creștinesc și în limba română? Și totuși cu durere trebuie să constatez că nu arareori Ne vin plângeri din partea redacțiunilor, că mulți Preoți nu își achită abonamentul, ci rămân în restanță, prin ce apoi revistele acestea creștinești nu să pot desvolta. Acești Preoți se vede că nu se gândesc că prin aceasta se fac culpabili nu numai, că nu sprijinesc din toate puterile literatura noastră, ci totodată înstrăinează lucrul altuia fără de-al rebonifica. *Drept aceea pe acei Frați Preoți, cari sunt în restanță cu abonamentul la vre-o revistă sau zodie, îi rog ca până la finea anului curent să-și achite restanța, că la caz contrar, contra tuturor acelor cari vor fi acuzați de re-redacțiune, că nu-și achită datoria, voi fi constrâns să dau curs liber procesului, ca în contra unora, cari pe nedreptul rețin averea altuia.*”

Am dat loc acestor cuvinte ale episcopului Valeriu. Ele emanează dintr'o adâncă înțelegere a actualului timp, când presa și scriitorii noștri sunt nevoiți în activitatea lor, să se lupte cu delăturarea multelor obstacole, dintre cari, primul și cel mai principal nu e lipsa de cititori, ci nevoile bănești. Când masele cetitorilor vor înțelege multele dificultăți cu cari se luptă cei grupați în jurul presei noastre, și fiecare își va face chestie de mândrie

dacă va abonă și *solvè* ziarul care îi convine, atunci literatura și presa noastră va lua un avânt îmbucurător.

Credem, că cu cuvintele episcopului Valeriu, adresate clerului diecezan, sunt de acord și ceilalți Arhieri ai bisericii noastre.

Catehizarea tinerimii. — Părintele protopop al Gherlei d. Dr. Victor Bojor, tovarășul nostru de muncă, a emis o circulară, pe care o reținem pentru actualitatea ei:

Imi iau voie a vă atrage deosebita atențiune asupra epistolei pastorale a Preasfântului nostru Domn Episcop de dtul 8 Decemvrie Nr. 8951--1914 în cauza propunerii studiului religiunii greco-catolice în școlile noastre, rugându-vă cu toată dragostea frățească să o cetiți din nou cu deamănuntul acum la începutul anului școlastic, și să executați cât se poate de conștientios cele cuprinse în dânsa.

Dupăce în tractul nostru în urma multor împrejurări nefaste avem tare puține școli populare de ale noastre organizate după prescriesele legii, apoi la unele lipsesc învățătorii deja înrolați la miliție, învățământul nostru popular este în o stare foarte deplorabilă, cum m'am convins și cu ocaziunea primei mele vizitațiuni canonice. În mai multe sate copiii cresc fără nici o instrucție aproape ca niște plante și animale, de cari doară mai multă grijă se poartă, decât de sufletele zidite după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Vă îndemn drept-aceea să catehizați tinerimea obligată la școală, atât în parohie cât și în filială, și deocumva nu ar fi nici o școală, să adunați pe prunci, ori în biserică, ori în alt local potrivit, amăsurat anutimpurilor și împrejurărilor, în anumite ore corespunzătoare, și în mod sistematic să le propuneți catehismul și istoria biblică, învățându-i totodată și celea necesari ca să poată întrebuiți cărțile prescrie la studiul religiunii cum și cărțile de rugăciuni, pe cari trebuie să le aibă credincioșii creștini știutori de carte de orice etate. Prin împlinirea acestora veți face un nespus de mare folos religiunii, bisericii, patriei și neamului nostru, câștigându-vă merite neveștezite înaintea lui Dumnezeu, carele va răsplăti cu îmbelșugare ostenețele ce le veți depune întru ajungerea acestor scopuri nobile și mărețe în aceste vremuri de grea încercare prin care trece biserică, patria și neamul nostru.

Vizitațiunile canonice din anul 1916 mi-le voi întocmi astfel în lunile Maiu și Iunie încât în fiecare parohie și filială să se țină examen în prezența mea cu pruncii școlari din religiune și din celea în legătură cu religia (cetit, scris, cântări bisericesti etc). Aș dori din toată inima, ca ziua aceea să fie un adevărat praznic religios și cultural, pentru credincioșii noștri, cari cu tot dreptul așteaptă dela noi păstorii sufletești; să facem toate celea ce ne stau în putință spre a-i lumina și educa în spiritul sfintei noastre biserici, ocrotitoare de veacuri a legii celei sfinte dumnezeesti, a limbii și neamului nostru

Despre orele de cateheze și eventual și despre alte prelegeri să conduceți protocol regulat însemnând oră de oră mate-

rialul propus și parcurs, aceste protocoale le vom examina mințios cu ocaziunea vizi-tațiunii canonice.

Fiind în firma convingere, că Frățiile Voastre conștii de sublima noastră vocațiune și misiune veți zela din toate puterile întru învățarea conștientioasă a tuturor celor con-crezuți grijei pastorale, cu frățească dra-goste am rămas

Gherla, la 20 Septembrie 1915.

În Hristos frate iubitor

Dr. Victor Bojor
protopop tractual.

Vorbirea de anul nou a prim-ministrului Tisza. — Partidul muncii sub conducerea șefului de partid Kluen-Héderváry s'a prezentat înaintea prim mini-strului Tisza, spre a-l felicita, după obiceiul, din prilejul anului nou. Conte Tisza, în răspunsul referitor la felicitările aduse de partidul muncii, a spus, că patria trebuie să unească pe toți cetățenii ei, fără deosebire de naționalitate și confesiune, pentru apărarea intereselor comune. Am ținut de credeu politic, că noi suntem datori să atragem și să-i privim de fii ai patriei și pe cetățenii nemagiari. Evenimentele și vremile actuale au îndreptățit credința noastră în fidelitatea cetățenilor de alte limbi. Toți trebuie să recunoaștem, că Ungaria e patria iubită, nu numai a celor 10 milioane magiari, ci și alor 20 milioane de alte limbi. Statul ungar nu se bazează pe politica de oprimare, ci pe sentimente de frățietate; pe aceasta cale vrem să înaintăm pentru delăturarea neajunsurilor, ca și cetățenii nemagiari să se simtă aici în adevărata lor patrie. Fidelitatea și abnegația lor au contribuit mult la succesul ar-melor noastre. Războiul mondial ne-a apropiat mai tare unul de altul, și acest moment, când inimile palpitescă potențat, să-l folosim la închiegarea rândurilor, ca Ungaria pentru toți să fie patria iubită.

Ambasadorii puterilor aliate au fost deținuți în Salonic. — Ziarul „Secolo” comunică următoarele: Ambasadorii Ungariei, Austriei, Turciei și Bulgariei la Salonic, au fost deținuți la ordinul coman-dantului francez Sarrail. Pe două trăsuri închise au fost duși la portul din Salonic, de unde au călătorit pe vasul „Patria”. După „Times” motivul deținerii e următorul: Comandantul Sarrail a declarat, că deținerea ambasadorilor e o dispoziție justă de oprimare, fiindcă avioanele germane, prin bombardarea Salonicului, au comis de-licte evidente de războiu.

Guvernul grecesc a protestat la Paris și Londra contra deținerii ambasadorilor din Salonic. Guvernele puterilor centrale și aliate au cerut dela guvernul grecesc informații asupra motivelor de deținere.

Pozițiunea lui Asquit se clatină. — „Berliner Lokalanzeiger” anunță că presa guvernamentală franceză se îndo-ște de exactitatea știrilor presei engleză re-feritoare la „poziția sdruncinată a lui As-quit”. Agenția Havas dă asigurări liniștitoare, că Asquit va justifica pe deplin, du-pă vacanță, activitatea sa în chestia recru-tării. Între timp însă Asquit, care a avut nenoroc cu prevederile sale politice și mili-tare în chestia balcanică, a auzit o nouă

înfrângere, căci afirmația sa că senuși sunt anglo filii, nu se potrivește cu atacurile vic-torioasă ale acestora în contra englezilor la Solum și Matruh.

Kitchener face noi declarații despre războiu. — Corespondentul zia-rului „Journal de Geneva” s'a întreținut cu Bolugdgi, ambasadorul Sârbiei în Geneva, care i-a făcut următoarele destăinuiri: Ar-mata sârbă, dacă vom putea aduna pe fiecare militar, e de 250 mii ostași. Inamicul nu peste mult își va retrage partea cea mai mare de trupe de pe frontul Balcanic, cari vor fi concentrate în Egipt. Anglia și Franța, după cum mi-a declarat Kitchener, nu vor abandona ofensiva balcanică. „Am spus tot-deauna — mi-a anunțat Kitchener —, că războiul actual nu poate dura mai puțin de trei ani. Și aceea o spun, că în primii doi ani ne vom prevedea cu arme, iar în ultimul vom învinge.”

Despre armata rusească lordul Kitchener mi-a spus, că în primăvara viitoare va porni ofensiva cu 7,000 000 (?) ostași.

Războiul european.

Atacurile rușilor în Bucovina și Galiția ostică continuă. Pregătirile și concentrările de trupe rusești la Odessa și frontiera României, au avut de scop abaterea atențiunii dela pregătirile lor în Bucovina și Galiția ostică. Pe frontul dela Basarabia de câteva zile au încetat luptele. Acum rușii din nou au pornit la atac contra trupelor lui Pflanzer-Baltin, care luptă pe frontul acesta. În 1 și 2 crt. rușii au încercat de câte două ori să rumpă frontul nostru. Mai ales au voit pe lângă orice jertfe să ocupe pozițiile noastre dela Toporaș, pe care l-au atăcat cu șase regimente. Atacurile lor au fost respinse; asemenea și cele dela Burcanov și Buziaci. Numărul prinsonerilor făcuți în luptele din Galiția ostică e de 3000 ostași.

Pe frontul apusean o divizie pu-ternică engleză a încercat să pătrundă în pozițiile germane dela Frelinghem, dar au fost opăciți.

Pe celelalte fronturi nu au ob-venit evenimente de remarcate.

Diverse.

Tuturor abonaților, colaborato-rilor și cetitorilor ziarului nostru le dorim sărbători fericite!

Nrul proxim va apărea Marți în 11 Ianuarie la orele îndatinate.

Rescumpărarea felicitărilor de ziua numelui și anul nou. Dl profesor Ștefan Pop și-a rescumpărat felicitările de ziua numelui și anul nou, dăruind 10 cor. pentru inter-natul pedagogilor.

Spitalul „Sf. Gheorghe” a răniților din Blaj, de sub direcția Dlui Dr. Hâncu, în anul acesta ca și în anul trecut, își va serba pomul de Crăciun Joi în 6 a. c. orele 4^{1/2} d. a. în sala spitalului în prezența Excelenței Sale și a autorităților civile. Dl. prof. Al.

Ciura va ținea o vorbire ocazională; soldații răniți se vor produce cu colinzi — iar în urmă li-se vor distribui diferite daruri.

Inimile generoase, ce doresc a contribui pentru acest pom, sunt rugate a ne aviza la timp.

Onor. inteligență din Blaj și jur este rugată a participa la această serbare a ră-niților spitalului din Blaj.

Direcțiunea.

Daruri de Crăciun pentru uceniciei noastre. Societatea meserieșilor români din Blaj, credincioasă bunului obicei de până acum, s'a îngrijit să provadă cu haine pe în-vățăceii de meserii, cari cercetează școala gr-cat. de ucenici. Impărțirea s'a făcut Du-minecă în 2 Ianuar la 2 ore d. a. în sala Casinei române. Fiind de față comitetul so-cietății și câțiva intelectuali, mai întâi uceniciei sub conducerea învățătorului Constantin Barna au cântat o colindă, au declamat, după care G. Precup, prezidentul societății le-a vorbit ucenicilor despre sărbătoarea nașterii Domnului, și le-a spus, că societatea meseriașilor a inițiat o colectă, ca să aju-toreze pe toți acei ucenici, cari pe lângă meșteșugul lor să nizuiesc să-și câștige și învățătura, cercetând cu strguintă școala.

S'au împărțit haine la 16 ucenici și anume: 7 perechi de ghețe 4 rocuri de iarnă, 2 perechi pantaloni și vestă, și 2 rânduri de haine întregi în valoare de cor. 380.

Contribuirile pentru acest scop sunt următoarele:

Excelența Sa Dr. Victor Mihályi, 120 cor.; institutul „Patria” 50 cor.; Societatea mese-riașilor 40 cor.; Însotirea „Plugarul” 25 cor.; „Consum” societate pe acții 20 cor.; câte 10 coroane: I. Brut Hodoșiu director de bancă; Octavian Bonfiniu, profesor; Gavril Precup, profesor; câte 5 cor.: Ioan Maior, provizor; Dr. Al. Nicolescu, secretar metr.; Ilie Mircea păpușar; Aurel Trifan, croitor; câte 3 cor.: Simion Pop Mateiu canonic; Dr. Victor Szmigelszki, vicar capitular; Dr. Isidor Marcu rector semin.; Niculae Solomon, protop. în penziune; Dr. Eugen Solomon medic; Dr. Ambroziu Chețianu, canonic director; Dr. Alex. Rusu, prof. de teol.; Ioșif Iustin Hosu, agronom; Dr. V. Macaveiu, rectorul internatului de băieți; Gavril Pop, canonic; I. F. Negruțiu director la prep.; Ana Pepelovici; Augustin Stupar, comerciant; Alexă Pop, casier la adm. centrală; Iuniu Brut Micu, protonotar cons; Ilie Șandra, arândator Cergău, câte 3 cor.; Traian German prof. 2 cor.; Dr. I. Coltor prof. de teol.; George Dănilă revizor; Niculae Negruțiu prof.; Ștefan Roșian spi-ritual, Dr. Ordace C. avocat; G. Simon, propriet. Pânade; Dr. Ioan Oltean, adv. Ludoș; I. Pănașan, inv. penz. Sâncel, câte 1 cor.; Dr. Oct. Prie, profesor;

În numele acestor copii ai nîmănuî mulțumind tuturor, cari au răspuns apelului nostru, dorim ca banul Dumnezeu să le res-plătească cu bine.

G. Precup,
prezidentul meserieșilor.

Cinema „Edison” din Blaj, Sâmbătă în 8 Ian. va reprezenta următorul program:

1. Celea mai noi susceperi din războiu, 2. Elefantul isteț dramă în 2 acte. 4. Scriitor tainic de drame umor. 5. Brigitta brunetă, dramă în 3 acte. În rolul principal Nicolai Iohansen membrul teatrului reg. din Copen-haga. 8. Actorul nmor.

Lerui-Doamne.

*Și iar adie vechiul cântec în care de-astădată parcă
Nu-i suflet să nu-și aibă partea din câte plaiuri sunt la noi...
Prin plâns înăbușit de clopot, cu fruntea'n pâlmi i-ascult cadența,
Și ca'ntr'un joc de basm pe-o clipă visez cu veacuri înapoi.*

*... În arc fantastic de vedenii văd zări scaldate'n mări de flacări,
S'abat pe văi arar echouri cu graiuri de pustietăți,
Tresar chemări de corn prin neguri — și-atâta vuete-și fac cale
Din codrii copleșiți de vânturi cu'nșiorări de alledăți!*

*— Ce vers îndurerat s'aude cu șon însuflător de groază,
Ce-i șirul lung de caravane pe căile ce duc la munți,
Ce focuri stranii ard departe cu flacări ce'nroșiră norii
Și printre cari doar piscuri rare își mișcă galbinele frunți!?*

*... Trec oarde de barbari pe șesuri și-atâta doliu'ntind pe cale
Că nu-i pe lume graiu în stare să spună altora deplin!
Aprins-au mândstiri și sate, se'naltă până'n nori cenușa
Și-acolo'n văi pe câte drumuri e-atâta jale și suspin...*

*Sosit-au știri că Domnu' Leru puternic și'ncercat în lupte
S'a tras din fața cutropirii cu'nfricoșatele'i legiuni
Și-s fără sprijin coloniștii! — Veniți cu mările de turme,
Veniți din șesuri în spre codrii, spre peșteri și spre văgăuni!*

*Sub bolta ceriului de-aicea e tichnă, liniște și pace,
Doar, ca'ntr'un murmur lin de ape, de plâng tălângile'n pduri—
... Streini întârșiați pe drumuri, cu ochii 'nsângerăți de groază,
Nu plângeți — munții-s până'n Istru și au destule crepături!*

*Nu plângeți — visoru-i departe și turmele-s la adăposturi —
Aicia-i scândura scăpării, aicia'n curțile lui Pan;
Acolo'n văi, pe plaiuri însă e numai sânge și cenușă
Și nimeni nu-i să steie'n calea sălbaticului uragan.*

*Preoți cărunți cu bărbi mai albe ca toate guilgiurile iernii,
Aprindeți focuri în cădelniți și aduceți jertfe la altar —
Ard zările'necate'n flacări, se'naltă până'n nori cenușa
Și acolo'n văi pe câte drumuri e atâta jale și amar...!*

*Și-am tresărit ușor deodată... s'a scurs demult la geam colinda
Duiosă și tremurătoare și cu refren de basm străbun,
Cadența ei m'a prins de mână și m'ndlțat pe-o clipă lumea
Visiunilor, ce-și ard făclia în dulcea sară de Crăciun!!*

T. Murășanu

— Același drum. —

I.

„Au trecut de atunci mulți ani!
Lungi și grei până ce trec, — o clipă, când mă gândesc acum la ei.
Fiecare an nou mă afla în nouă armură de luptă, cu noue și puternice nădejdi, fie care se mistuia ducând cu sine, c'un sunet sec, frânturile armurii mele. Vai, ce neînsemnat, ce puțin este ceea ce putem realiza în viață din visurile noastre. Când experimentezi viața, la începutul ori cărei cariere, ți-se pare că nici n'o să poți trăi astfel, eă înfrângerile ce te bat neconținut,

i-ți vor mistui ori ce putere de muncă, ori ce râvnă de înaintare. Dar, în curând bagi de seamă că acesta e rostul vieții: să-ți faci datorința pentru sine însași, nu în așteptarea rezultatelor. Ori câte visuri ni s'ar spulbera, privind din amurgul vieții anii de luptă, trecuți acum, vei simți că totuși n'ai trăit în zadar dacă ți-ai făcut datorința.

Eu mă gândesc cu plăcere la trecutul meu; locuri, fapte și oameni învie cu strălucire mare în amintirea mea, dar ori cât mă gândesc îmi pare c'o impresie mai luminoasă n'a lăsat în sufletul meu nici o faptă și nici un om, ca purtarea

părintelui Pășcuț la sinodul acela de primăvară.

Erem preoți tineri amândoi și ne aveam parohiile în același protopopiat, eu păstoriaș de doi ani, el părăsise săminarul numai în anul trecut și eră preot din Faur.

Il cunoșteam din seminar. Era un tinăr foarte deștept și cu voință mare. Predicele lui, în prânzătorul seminarului, făceau senzație: o logică de fier lega toate argumentele bogate, o limbă clară deși înfrumusețată, gesturi, intonație și atitudini de adevărat orator, puneau în uimire nu numai pe clerici ci și pe superiori. Și, ceea ce dădea un farmec deosebit predicelor lui, era convingerea cu care vorbea.

El lua parte pentru întâia oară la o întrunire preotească, în sinodul acela de primăvară. Asta înseamnă că nu cunoștea ce se petrece în protopopiat. În cele trei patru luni de când păstoriaș, avusese vreme să se intereseze de multe lucruri.

Și astfel cunoscă și el, din bună vreme, piatra scandalului de care ne împiedecam toți preoții din acel protopopiat, fără însă să avem careva îndrăzneala s'o ridicăm și s'o aruncăm din drum. Nu avea curajul acesta nici chiar protopopul.

Faptele, purtarea părintelui Todor din M. erau cea mai întunecată pată ce nu se mișca de pe numele bun al preoțimii din acest tract; prezența lui la sinoadele noastre ne apăsa greu: Ne eră rușine și de el și de noi. Părintele Todor rămase văduv de tinăr, și, de mulți ani acum trăia în păcate. Iși adusesese de pe undeva o femeie despre care spusese că-i rudenie apropiată. Dar se vede că firea omenească, apucată odată pe povârniș, nu poate decât să se prăbușască în prăpastii tot mai adânci. După un an doi, el începuse să țină relații păcătoase și cu femeii din sat. Atunci rudenia lui îi sari în cap, și satul află cu mirare că popa-i mintise. Femeea aceea eră o străină. La intervenții mai înalte țitoarea trebuia să părăsească satul, și popa o lăsă să meargă fără multă părere de rău.

De-atunci parohienii lui s'au mai liniștit, deși părintele Todor a rămas tot cel vechiu. Oamenii s'au liniștit de-o parte pentru că popa era avut și mulți îi erau datori cu bani, alții trăiau din eclezie, de altă parte pentru că oamenii se obicinuesc cu ori ce rău.

Dar, între preoți, se discuta de multeori cu aprindere ce măsuri trebuiesc luate. Nu s'a luat însă nici una, pentrucă, spunând adevărul nici nu știam ce să facem. Afară de asta părintele Todor ne privea pe toți cu conștiința cea mai liniștită, se uita la noi chiar c'un fel de dispreț. Poate unde găcia micimea noastră de suflet, că nu puteam să-i spunem în față nimic.

Venise și la sinodul din primăvara aceea și, trebuie să spun, era cel mai senin și cel mai bine de înbrăcat între toți.

Părintele Păscuț pâlî ca un mort îndată ce-l văzû întrând pe popa din M. Pân'atunci luase parte la discuții, cu toată înflăcărarea tinereții; decând intrase însă popa Todor, nime nu-i mai auzi gura. Eu priveam în restimpuri, nedumerit, la fratele Păscuț. Il știam din seminar că, având să facă o replică profesorului ori conșcolarilor, totdeauna pălea așa, cum pâlise acum. Numai ochii-i ardeau. Dar dup'o vreme începu să i-se învioroze fața, buzele i-se mișcau în treseriri nervoase. Știam că e preparat pentru un discurs și așteaptă numai ocasiunea binevenită să poată vorbi. Dar ce avea să spună? Nesmintit voia să aducă în discuție purtarea părintelui Todor. Dar' ce va zice? Simțeam că încep să mă înflor...

Și ntr'adevăr, înainte de-a închide protopopul sinodul, îl vedem că se ridică și se anunță la cuvânt.

Protopopul îi dădu voe numai decât. Și, cu toatecă se apropia ora prânzului și mulți preoți se pregăteau să se întoarcă cu trenul de doisprezece, toți bărboii își întoarseră capetele privind cu simpatie la tinărul preot.

N'au trecut cinci minute decând începuse să vorbească, și ne ridicasem cu toții în picioare, ne întoarserăm spre Păscuți care era în fundul salei. Și l-am ascultat așa, neclintiți, aproape un ceas. Era atât de nou felul lui de-a vorbi, ne răscolea cu fie care frază valori așa de adânci în suflet, încât ne țineam respirația să-l auzim mai bine. Începû să ne spună despre viață, despre ticăloșia ei, dar asta numai întrecât; trecû la rolul preotului, la această lumină a lumii și sare a pământului. Eu am cetit cartea s. Ion Chrisostom despre preoție, dar tinărul acesta o știa pe din afară. Simțeam că ne renaștem, că ne scuturăm de greul vestmânt de lut al indiferenței care ni-l hărăzește

vieața, ne simțeam inimile tinere și pline de focul sfânt al Evangheliei. La căldura vocii lui ne părea că hotărâri nouă se sălășluiesc în noi.

Și într'adevăr când făcû propunerea ca sinodul să facă pașii cei mai energici pentruca părintele Todor să nu mai poată batjocori haina preotească, s'a hotărât cu mare însuflețire să se ceară trecerea lui la pasiunea și depărtarea din M.

Nici pe-o clipă nu ne-am gândit cum va primi părintele Todor hotărârea asta. Nu ne gândeam la el, ne părea că nici nu-i de față. Vai, și dacă ne-am fi uitat la el, l-am fi văzut în clipa aceea îmbătrânit cu douzeci de ani! Suferea cumplit, dar de bună seamă nu din cauza hotărârii noastre. Pe fața lui se sepaseră adânc brazdele cari arată conștiința ticăloșii, liniile părerii de rău. Cu capul frânt în piept, fără să ne zică o singură vorbă, părăsi sala.

Cât suntem de egoiști noi oamenii, chiar preoți fiind! Nimănu-i nu-i trecû prin cap să alerge după el să-i spună o vorbă bună. Noi înotam în lumina ce ne-o coborîse în suflet vorbirea lui Păscuț despre preoție. Era așa de intensă lumina aceea, încât pot să spun că'n viața mea niciodată n'am înțeles și n'am simțit mai bine ce e preotul, așa de intensă încât, iată, după atâția ani, aducându-mi aminte de discursul lui, încerc aceleași senzații ca și atunci. Mare talent avea acel preot!

Preotul Todor dela sinod a trecut în România ș'a intrat acolo într'o mănăstire. Peste o lună Păscuț, în culmea fericirii, veni să-mi arete o scrisoare ce-i trimisese fostul paroh din M. Îi mulțumea că l-a trezit la realitate.

II.

În săptămâna trecută, Joi, urcam scările reședinței episcopoești. Le urcam încet căci picioarele mele sunt bătrâne acum, și mă chinue și astma. Doctorii zic că mi-am câștigat'o în anii cât am păstorit într'o parohie de munte. În sala de așteptare văd cu mirare o mulțime de țărani cu portul la fel cu al sătenilor unde am păstorit în cei dintâi șase ani ai carierei preotești. N'am mai văzut de treizeci de ani portul acesta minunat. Imi simții ochii umezi, ca ai ori cărui bătrân pe care-l năpădesc amintirile, și-am dat în vorbă cu țărani.

— Suntem cu toții din M. în răspunseră ei, adunându-se sfoși în jurul meu. Se uitau cu teamă la mine, și totuși păreau nespuse de bucuroși că le-am spus o vorbă. De sigur mă credeau vr'o persoană cu poziție înaltă în jurul episcopului, căci numai decât începură să-mi spună năcazul lor. Nu erau mulțumiți cu popa.

Nu fură de fel veseli când le-am spus îndată că-l cunosc pe părintele Păscuț, și mai ales când am început să-l laud.

— Adevărat, răspunse cel mai în vârstă, la'nceput ne părea că-i inger nu-i om. Dar acum ne vine să credem că-i însuși ghiavolul, Doamne iartămă! Și moșneagul își făcû o cruce largă.

Spre marea mea uimire, aflai că părintele Păscuț ajunsese pe urmele popii Todor. Ba încă și mai rău.

— Dar' ce-mi tot spuneți dumneavoastră, le-am zis, Păscuți e de-o vârstă cu mine, e om bătrân. Nu vă temeți de pedeapsa lui Dumnezeu, că veniți la scaunul vlădicesc cu așa minciuni?

— Noi am fi mai bucuroși, să fie minciuni, Măria-Ta, începû acelaș moșneag. Dar chiar asta n'o mai putem răbda: e bătrân și tot nu se lasă de ticăloșii. Pân' a fost mai tinăr am mai închis ochii; de, rămăsese vădov la treizeci de ani. Dar acum numai putem răbda. Ni-e frică de pedeapsa lui Dumnezeu, de-l mai suferim în biserică. Da, pedeapsa a și început! Viile noastre din feții se uscă văzând cu ochii.

Mi s'a întunecat înaintea ochilor și, pe-o clipă avui senzația că mă prăbușesc. Venindu-mi în fire am eșit din sala de așteptare, uitându-mi că aveam o afacere urgentă la Preasfințitul, uitându-mi să-mi ieau ziua bună dela oamenii din M.

De-atunci, prietine, m-am gândit de multeori la ticăloșia vieții omenesti. M-am gândit că sunt clipe, ba chiar zile, în cari ne credem zei, ne simțim așa de tari încât știm că-i cu neputință să cădem; iar după clipele aceste de înălțare poate îndată urma o prăbușire groaznică. Dacă nu cădem, cine ne spriginește? Sângur Dumnezeu sfântul! Și m-am gândit că-i mare nedreptate și mare sumeție să dieprețuești pe altul pentru faptele sale. Chiar să-l judeci.

Și, am cercat să mă conving că rău a făcut părintele Păscuț înfruntând în sinodul acela de primăvară pe popa Todor, dar' nam

reușit. Vorbirea lui de-ătunci a fost așa de curată, așa de sinceră, încât îi simt și acum căldura. Zadarnic vreau să mă conving că l-a pedepsit Dumnezeu pentru vorbirea aceea. Nu, Dumnezeu nu pedepsește pe nime cu ticăloșia vieții. Asta ș-o alege omul. Și un om ca părintele Păscuț, mă întrebi tu? Eu îți răspund că orice om, pentru că suntem mari și tari numai în clipele când Dumnezeu își odihnește mâna pe capul nostru. De-aceea, prietino, să nu-i judecăm pe oameni. Un singur judecător este. Să nu-i judecăm, ci să ne fie milă de ei și să-i ajutăm“.

I. Agărbician.

Moș Crăciun.

Moș Crăciun cu barba albă,
Și cu lungul tău cojoc,
Alte dăți cu mii de daruri,
Și cu cântece și joc.

Când curgea părău belșugul,
Din al tău sac aurit,
Și din brațele încărcate, —
Astăzi, cum de-ai sărăcit?

Nu mai ai păpuși de ceară,
Nici atâtea jucării,
Nu mai ai nici cizme nouă,
Nu mai ai nuci aurii...!

Înzădar te-aștept copii,
Și femeile cu dor,
Azi ești dus în altă parte,
Nu mai faci pe gându lor...!

Azi porți și tu pușca în spate,
Și chipiul de postav,
Și duci daruri, tunuri grele,
Oștilor, și buți de prav.

Astăzi, când cu mic cu mare,
Luptă pentru țara lor,
Te asentară și pe tine,
Și te pusă furnișor...!

Elena din Ardeal.

Lupta dela Borodino.

(După L. Tolstoi: Războiu și pace¹).

Lupta principală decurgea pe o câmpie două mile între Borodino și între întăriturile ridicate de generalul rus Bagration. În afară de cercul acesta s'au desfășurat două atacuri de cavalerie pe la miezul zilei, sub conducerea lui Uvarow, Ponjatowki și Tut-

schow-la Utitza; ambele au rămas mai mult sau mai puțin fără rezultat. Pe câmpul principal de operații lupta decurgea în modul cel mai simplu: De amândouă părțile improșcau cam o sută de tunuri, iar după ce fumul s'a ridicat ca un nor, două divizii alui Desaix și Compaus s'au aruncat asupra întăriturilor, în vreme ce trupele viceregelui erau în mișcare spre Borodino. Distanța dintre întărituri și șanțurile dela Șevardino, unde stătea Napoleon, era de o milă; în linie de zbor însă întăriturile și Borodino erau la o depărtare de două mile. Napoleon nu se putea orienta destul de bine, căci fumul acoperea întreg terenul. Soldații diviziei Desaix au putut fi urmăriți cu privirea numai până la intrarea lor în afundătură: fumul acoperea toate. Napoleon s'a scoborit de pe colină, umbra în dreapta și stânga, oprindu-se câteodată, ca să audă vuetul tunurilor și să privească în spre câmpul de luptă. Dar nu se putea vedea nimic, ce se petrece nici din locul, unde se află el momentan, aici de pe înălțimea, ocupată de generali, nici chiar din șanțurile pierdute și reocupate de ruși și francezi. Se zăreau acuși rușii acuși francezii, într-o parte infanterie, în alta cavalerie. Apăreau, dispăreau, împușcau, strigau, o luau la goană și se reîntorceau de nou. Adjutanții și ofițerii de ordonanță ai mareșalilor veniau în tot momentul la Napoleon, să-i dea raport. Aceste rapoarte erau de cele mai multe ori iscodite, fiindcă era imposibil să se știe — în focul încăierării — cum se prezintă situația, și fiindcă se schimba în tot momentul.

Așa bunăoară a venit un adjutant al viceregelui ca să anunțe cuprinderea Borodino-ului și a podului peste Kolotscha și să întrebe pe Napoleon de pot trece trupele peste pod. Însă abia dase Napoleon ordinul ca ele să se așeze de cealaltă parte și să aștepte, când podul a fost reocupat de ruși și aprins.

Un alt adjutant sosi și anunță, că atacul asupra primelor întărituri a fost respins, că Compaus a fost rănit și Davoust omorât, de fapt însă întăriturile erau ocupate de trupele noi și Davoust fusese numai ușor rănit. Mareșalii și generalii mai apropiați de câmpul de luptă decât el, luau măsuri fără să anunțe pe Napoleon, conduceau focul și îndreptau cavaleria într-o parte și infanteria în alta. De altă parte soldații încă făceau ce voiau, se retrăgeau, ori năvăleau asupra inamicului. Îndată ce ieșiau din linia de foc, ajungeau din nou sub mâna co-

mandanților, se aranjau în șire de bătaie, și erau iarăși răpiți prin — puterea disciplinei — în cercul de fier și de foc, unde-și pierdeau de nou sângele rece.

Generalii Davoust, Ney și Murat au condus deja de mai multe ori în foc masse de trupe mari, bine disciplinate, dar, în loc de a vedea — ca altădată — pe dușman fugind, acum se reîntorceau toate aceste mulțimi în dizordine, îngrozite; se formau iarăși, dar șirele se răreau văzând cu ochii. Cătră amiazi și-a trimis Murat adjutantul la Napoleon, ca să-i ceară întăriri. Napoleon ședea la poalele colinei și sorbia punciu. Când a sosit adjutantul, predând raportul, Napoleon strigă surprins: »Intăriri?«, ca și când n'ar fi înțales cererea, a privit pe tinărul ofițer chipeș trimis la el: »Intăriri?... Ce mai vreți dela mine, dacă aproape armata jumătate o aveți la aripa stângă a rușilor, carea nici nu e întărită? Spuneți regelui de Neapol, că încă nu e amiazi. Du-te!»

Napoleon s'a ridicat și a chemat pe Caulaincourt și Berthier, ca să vorbească cu ei chestii ce nu aparțineau războiului. În decursul convorbirii atențiunea lui Berthier era îndreptată asupra unui general, care venea cătră colină cu suita-i, pe un cal, ce se clătina; era Belliard. Acesta se scobori de pe cal și se apropia grăbit de împărat, dela care ceru cu glas tare și îndrăzneți ajutoare noi. Și-a dat cuvântul de onoare, că rușii ar fi zdrobiți, dacă împăratul iar da încă o divizie. Napoleon »ridicât din umeri«, tăcut, umblând în sus și jos, în vreme ce Belliard își împărtășia agitat părerea generalilor din jur.

»Ești prea agitat, Belliard«, zise Napoleon, — »omul se înșală ușor în fierbințala luptei. Caută și vezi încă odată cu atenție, și apoi te reîntoarce!«

Abia se depărtă Belliard, când sosi un nou ofițer de pe câmpul de luptă. »Ce vrei?« întrebă Napoleon agitat.

»Sire, prințul...« începe adjutantul.

»Vrea întăriri, așa e?« strigă Napoleon nerăbdător.

Adjutantul inclină din cap, afirmând. Napoleon se întoarse în jur, făcu doi pași și chemă pe Berthier.

»Ar trebui să li-se trimită rezerve, ce crezi?«

Pe cine să trimitem la acest gânsac, pe care eu l'am făcut vultur?

Trimiteți-i divizia lui Laparède, Sire«, zise Berthier, care cunoștea

¹ Dăm după Tolstoi (1828—1912) descrierea emoționată a luptei dela Borodino (Sept. 1812), carea s'a terminat cu pierderi colosale de ambele părți. Rușii se retrag, iar oștirile reduse și oboșite alui Napoleon vor intra în Moscva pe un timp scurt.

Credința lui Tolstoi despre războiu era: Chestiile mari nu se vor decide niciodată prin pulvere, ci prin cei cari au inventat pulvrea:« (N. Trad.)

toate diviziile, regimentele și batalioanele.

Impăratul consimți, plecându-și capul; adjutantul s'a depărtat în galop spre divizia lui Laparède, și câteva clipe mai târziu, se puse în mișcare tinera gardă, carea era postată îndărăptul colinei. Napoleon privia tăcut în direcția aceasta.

»Nu«, zise el repede, »nu pot să-i trimit pe Laparède, să meargă Friant«.

Cu toate că nu să făcea nici o deosebire trimitându-se cest din urmă în loc de Laparède, dimpotrivă se întârzia împlinirea poruncii, totuși ea s'a executat punctual. Divizia Friant se pierde ca și celealalte în fum, în vremece adjutanții grăbiau din toate părțile, ca și când s'ar fi înțeles să spună deodată același lucru. Toți spuneau, că rușii își mențin pozițiile, și au deschis un foc omoritor, în vremece trupele franceze se topesc. Domnul de Beausset, care nu mai era tânăr, s'a apropiat de Napoleon, care ședea pe un scaun de câmp, și-i propuse să dejeneze.

»Să pare, că pot să felicit pe Maiestatea Sa pentru o învingere«.

Napoleon clătină din cap, negând. Dl de Beausset, crezând, că mișcarea aceasta se referă la învingerea ce se prevedea, și-a permis să observe, că nici o minte omenească nare să-l rețină dela dejun.

»Depărtează-te«, zise nervos Napoleon și se întoarse.

Un suris de compătimire se furisă pe fața Dlui de Beausset, și se duse la generali. — Napoleon se simțea ca un jucător, care-și aruncă banii cu amândouă mâinile, și totuși — simția — pe lângă toate șarzele, că va fi bătut. Dușmanul, cu care lupta, era încă tot cel dela Austerlitz și Friedland; — toate silințele sale de până acum au fost încoronate de succes. El și-a contras, ca totdeauna bateriile la un singur punct, concentrându-și acolo cavaleria și rezervele, oameni de fier, ca să rumpă linia, și cu toate acestea învingerea nu mai venea! Se cereau din toate părțile ajutoare, i-se anunța, că generalii erau morți sau răniți, trupele resirate și că e posibil ca rușii să fie respinși.

Altădată veneau — după două sau trei dispozițiuni, după două sau trei ordine date în grabă — adjutanții și mareșalii cu fața strălucitoare la el, ca să-l felicite, că au fost prinse corpuri întregi de armată, să-i aducă legături de drapel și insignii dușmane ca se-i arete tunuri capturate, iar Murat îi cerea îngăduință să se poată

arunca asupra trainului cu cavaleria! Așa s'a petrecut mai înainte la Lodi, Marengo, Arcole, Iena, Austerlitz, Wagram etc. Azi se petrecea ceva caracteristic. Deși șanțurile aruncate au fost luate cu asalt el simțea totuși, că acesta nu era un succes real și știa, că toți din jurul erau cuprinși de același sentiment. Toate fețele erau abătute. Nime nu doria să-l privească, și Napoleon însuși știa mai bine ca toți, ce însemnează o luptă, care durează preste opt ceasuri, deși își angajase toate puterile. El știa, că lupta aceasta e zădarnică, și că cea mai mică întâmplare l'ar fi putut nimici cu întreaga-i armată. Când s'a mai gândit încă odată la întreaga campania aceasta fantastică împotriva Rusiei, în vremece de luni de zile n'a mai câștigat nici o bătălie, n'a cuprins nici un steag, nici un tun, n'a prins nici un corp de armată dușman, și când vedea fețele triste a celor din jurul său, toate i-s'au părut ca un vis urât. Când a aflat apoi, că rușii îi atacă aripa stângă, s'a trezit îngrozit din gândurile-i apăsătoare. Berthier s'a apropiat de el și ia propus să se suie călare și să-și facă însuși o icoană despre situație.

»Ce? Ce-ai spus? A da! Să mi-se aducă un cal...!« Și a plecat către Semenonski.

Pe întreg cursul nu se vedea decât cai morți și oameni scâlțați într'o mare de sânge, singuratici ori în grupe. Nici odată n'a văzut Napoleon sau vreunul din generalii săi o mulțime așa mare de morți pe o întindere așa de mare. Glasurile înăbușite a tunurilor, cari se auzeau încet de zece ceasuri și obosiau urechile, alcătuiau o jalnică companie pentru acest tablou. Pe înălțimile dela Semenonski a văzut prin fum — în depărtare — șiruri încheiate de uniforme streine: erau rușii. Massele lor comprimate stăteau îndărăptul satului și a colinelor, iar gurile lor de foc bubuiau pe toată linia fără încetare. Asta nu mai era o luptă, ci un masacru fără nici un rezultat pentru ruși și francezi. Napoleon se opri iarăși și căzu pe gânduri.

Era imposibil să mai poruncească o încetare a focului și a morții, și cu toate astea el era — în ochii tuturor — responsabil pentru aceasta. Întâia oară a văzut — printr'un succes — toată grozăvenia și inutilitatea acestei măcelării.

Unul dintre generalii, cari-l urmau, și-a permis observarea de nu cumva ar fi conștient să se împingă înainte garda veche. Ney și Berthier au

schimbat între dâșii o privire iar pe buzele lor se juca un suris disprețuitor la auzul acestei propuneri fără de înțeles Napoleon și-a plecat capul, și a tăcut multă vreme...

»Nu-mi voi ruina garda la opt sute de mile de Franța«, strigă el, și călări îndărăpt la Schevardino.

Trad. de Z.

Crăciunul.

„Mărire întru cei de sus
Și pace pre pământ!“
A răsunit în plai de mult
Al îngerilor cânt...

Atunci păstorii cu de grab
Mergând au cântat,
În peștera din Viflaim
Pe pruncul minunat!...

Și magii dela răsărit,
Conduși de-o stea cerească,
Cu daruri scumpe au venit
Pe Crist să-l prămarească!!

Ș'atunci în sinul, celor drepți
Plutit'a darul sfânt!
Și bucurie-a fost în ceriu
Și pace pe pământ!

Iar astăzi, când în Viflaim
Isus din nou să naște;
Să alungăm din suflete
Durerea ce ne paște!

Cuprinși de Sfinte mângăieri,
La El să alergăm
Și cu nădejdi înviitor
Lu-i Crist să ne'nchinăm!!!

Sabin.

Idealismul obiectiv.

— Revizuirea idealurilor —

Discurs acad. de epis. Dr. D. Prohászka

— Tradus de Dr. C. Pavel —

În vremi de grele încercări — când furile războiului se năpustesc dela un capăt până la celalt asupra omenirii și din adâncul inimilor, Contra tuturor progreselor din urmă, izbucnește vechea barbarie prăbușind sub picioare nu numai flori ci și inimi iubitoare și buze deschise spre rugăciune: — cea mai mare durere a sufletului omenesc nu izvoarește din milioanele de morminte deschise și închise înainte de vreme, ci din faptul, că această barbarie și suferință într'adevăr au putut să se deslănțuiească asupra noastră. —

Cultura ne alintă în oarecare atmosferă optimistă și trezește în noi încredere noastră mutată în triumful binelui și în al îmbelegării. Ne face, să uităm sălbăticia instinetivă a omului și samavolnicia aceluia, dușmana idealismului. —

De aceea când grozăviile războiului t-și fac drum printre noi-cași niște meteori aprinși, cași niște puteri distingătoare și înfocate de antitezile progresului nostru: nu-

mirare, că se cutremură toată suflarea omenească și cu cât inima omului a fost mai pornită spre idealism, cu atât ea suferă mai mult. —

Parcă vederii negre și înspăimântătoare au ofuscat fața caleidoscopică a culturii omenești și pete de arsuri s'ar fi sălășuit în poenele ei multicolore. Credeam, că lumea această e a noastră, credeam, că ea e sinul mamei noastre celei dulce, plin de dragoste și bunătate; credeam, că cultura este izvorul bucuriilor și al fericirii și într'o zi ea va zdrobi sub picioare cruda realitate, căreia — pe semne — numai nepriceperea noastră și mitologia i-a împrumutat chip de Medusă. Dar când ghișul fioros al morții străbate prin viețile atâtor milioane de tineri și urgia iadului apare pe scena vieții moderne sub drapele sângerande și blăstamate, ca să demonstreze cât e de slabă bunătatea omenească și cât e de neputincioasă mintea noastră și să ne mai spună că vechiul om-animal „*Bête humaine*” e același și astăzi: văzând toate acestea nu numai ochii ni-se împingesc, ci se întunecă și sufletul nostru și mulți devin sceptici în privința speranțelor și a idealurilor. Cum e atunci bate la porțile minții noastre îndoiala cea mare cu privire la rostul vieții și al valorilor culturii omenești și ni-se furișează în lumea gândurilor scepticismul, că adevărul este în idealurile noastre și de fapt ce conțin acele. Și chinul acesta nu e al singuraticilor, ci al întregii omeniri. —

De-aceea, tocmai în vremuri de aceste, avem trebuință de revizuirea idealurilor și al conținutului acelor. Trebuie să vedem limpede, ce ascund în sine aceste idealuri și cărei sfere aparțin. În această devaluare a valorilor avem să fim bine informați asupra întrebării: oare aceste idealuri sunt ele numai niște simboale și abstracțiuni prin cari mitologia, religia și etica oglindesc anumite lipsuri ale spiritului omenească, ori sunt acele realități metafizice, ce se prelungesc dincolo de viața istorică și de sferile existenței materiale și de cari e înălțată și viața noastră. — Omul nu poate fi cași o corabie fără busolă. Și tocmai din această pricină are trebuință de orientări și pe terenul vieții spirituale. Cea mai mare problemă a culturii va fi: Cum să înfăptuiască ea aceasta împreunare a omului cu realitățile metafizice. Pare să-ne arunce cu totul în brațele materiei, în ale științelor naturale și în cele ale producțiilor economice — acesta ar fi punctul de vedere al raționalismului și al materialismului istoric, — oare să ne lese în voia întâmplărilor subiective și a ideologiei — acesta e idealismul subiectiv cu diferitele lui fețe — sau să-ne ataceze la o realitate ce corespunde idealurilor noastre, deși aceasta nu se poate exhausta mai deaproape și în noțiuni aparte.

Acesta este idealismul obiectiv, adevărul credința în viața spirituală și în Dumnezeu.

Și acum cea dintâi întrebare este: Ce ne face pe noi să ne pomenim în fața acestei probleme, și de unde sa ivit ea?

Aceasta mare și grea problemă se desprinde dintr'o realitate, din acea mare trebuință a minții noastre prevăzătoare și a inimii noastre simțitoare, ce ne îndrămă, ca în viața aceasta să nu vedem numai un proces fizic și fiziologic, numai un rost economic și politic, ci și un rost etic și religios. — Vedem, cum ne ridicăm într'o sferă

mai superioară și mai fină, cum ni-se lărgesc apereptiile intelectului, de unde apoi ni-se deschid noi perspective, pentru cari airea nu găsim nici ochi nici simțuri. — Din acest nou orizont al cunoștințelor noastre rees date metafizice, noțiuni ontologice, principii, cum sunt: Principiul contradicțiunii, principiul identității și acela al cauzalității. În chipul acesta suntem în măsură de a-ne sintetiza cunoștințele noastre despre lume și în consecință de a-ne și înstăpâni asupra ei. Dar nota caracteristică a lumii spirituale nu consistă atât în îngrădirea datelor și a cunoștințelor, cari pot fi în măsură mai mică ori mai mare, și se pot găsi la cei mai diferiți indivizi, cât mai vădit în faptele prin cari sufletul se exteorisează și cari poartă tiparul și urmele lui. Ce-i drept avem trebuință, ca omul să fie într'o neîntreruptă legătură cu realitatea obiectivă și ca viața spirituală să-și o clădească pe temeiul cunoștințelor reale, însă această legătură și cunoștințele noastre reliefate pe urma ei încă nu sunt decât numai niște materii brute, pietri nedaluite și de-asupra tuturor acestora se ridică orientările vieții noastre, — reacțiunea filozofică artistică și morală cu care raspunde la impresiunile mediului cosmic. — În aceste regiuni mai înalte și în această zonă să ivește noul rost al vieții cu noi scopuri, conținuturi și dimensiuni și se deschid omului noi orientări spre idealurile moralei și misticismului infinitului. Aceste noi valori nu sunt de a-se studia cu ajutorul reagențelor chimice, nici cu mâna, nici cu ochiul și nici numai cu mintea, ci și cu sufletul și simțirea. Conduita morală și toată lumea gândurilor noastre să întemeiază ce-i drept-pe principiile intelectului, însă de altă parte lumea aceasta toată-i numai o valorizare și simțire și totul nu atâră de la aceea, ca principii fără conținut să fie adevărul înțelese în forme dialectice, ci presupunându-se deja pătrunderea noastră, totul atâră de la faptul, că oare cu ce simțire delicată punem noi în practica vieții postulatele moralei; cum cântărim noi ceea ce datorim altora și cum i-o dăm, cu ce cinste cu câtă râvnă și pricepere. Lumea această internă l-și are stilul, are căldură și elevație, e pusă și transparentă sub cele mai diferite aspecte. Unii abia că au oarecare simț pentru rostul și superioritatea lor morală, când colo pentru alții adăneirea acestui rost este un proces de șlifuire sufletească, un postulat de purificare, ba chiar patimă. Această viață spirituală, ce acum prinde a-se înfripa în sufletul nostru, e o nouă, un element nou ce ne ridică și operează în noi în măsură mare ori foarte mică, ca d. p. în indivizii fără sentimente, dar operează și fiecare fărămîță din acest element e de mare preț ne putând fi înlocuită prin altceva. E cași un motocol de aur care deși e nimica toată, totuș e aur. Aceasta lume idealista și spirituală se deșteaptă acum în conștiința noastră. E drept că rădăcinile sufletului străbat în biologie și sunt umezite de sânge, e drept că diferitele stări sufletești sunt condiționate și de vibrarea nervilor, e fapt că viața noastră e un proces fiziologic biologic și psihologic foarte complicat, însă în acest proces se ivesc noi reacții de-ale vieții cu îndrumări spre conținuturi cu totul aparte spre scopuri idealuri și datorii; spre proporțiile unei noi mărimi și frumuseți. Eu pot să vreau și pot să mă refac amăsurat acestor adevăruri și voința aceasta conștientă determină propriamintea eul meu.

Și e interesant, că deși lumea această ideală se sălășuește în individ, totuș e supra-individuală; ea există în individ, dar astfel, că planează peste individ. Nu-i un produs al mediului, deși e influențată de acesta, ci se desprinde din scopurile imanente, din idealurile și dimensiunile unei sfere mai superioare. În lumea spiritului nu mediul e „Spiritus rector” ci dinconstră spiritul e „genius loci”. Acesta schimbă și transformă un anumit loc și mediu într'o lume mai frumoasă. De-aceea și tendința spiritului, precum și cea a geniului ori unde s'ar pomeni nu-i aceea de a-se adapta mediului, cași unei puteri mai superioare, ei dinpotrivă, spiritul genul ridică lumea, viața și societatea omenească. Dar nu numai o ridică ci o și crează și o modelează. Cultura noastră externă nu-i decât o funcționare a spiritului, iar în societatea omenească oamenii se grupează după aceleași idealuri, credințe, vederi morale, nizuinți și sentimente. Din deosebitule structuri sufletești ale indivizilor se nasc și evoluează diferențierile de rasă și naționalitate și apoi în urma urmelor patria, națiunea, statul, biserica, familia nu subsistă decât în urma acestor raporturi ideale. Animalele n'au nici naționalitate, nici familie, nici patrie. Trăesc ce-i drept pe pământ, prin munți și codrii, dar din această convențuire a lor nu va fi nici patrie, nici istorie. — Patria este pământul stăpânit și frământat de o colectivitate ideală de oameni, de un popor al cărui suflet e pătruns de același ideal este pământul pe care sau înstărit milioane de brate trudnice și muncitoare; iar viața aceasta, căreia în timp și în spațiu aparțin milioane de vieți, se numește istorie.

Războiul de bunăseama ne-a făcut să simțim această specială realitate a vieții spirituale, precum și marea trebuință a idealurilor. A trezit și mărit în noi cinstea, pe cari trebuie s'o avem față de aceste puteri împreună-lucrătoare, a ridicat autoritatea, simțul de disciplină, de datorie, precum și sfințenia tradițiilor. Așadar vedem, că viața și lumea această tocmai așa au rost etic și spiritual. precum nu pot fi fără muncă fizică și economică. Și nu este filosof pe care vechea problemă să nu-l pună în fața întrebării: oare lumea spirituală este ea numai o ideologie și o idealitate plămădită de mintea omenească, oare este ea numai o reacțiune imperativă a sufletului nostru asupra mediului; oare imensele efortări ale omenirii, al căror motiv și contravaloare nu-le putem afla în lumea reală, sunt ele de-a-se explica din idealismul obiectiv, sau mai de curând din romantism, ori din oarecare ideologie camleonice. Putem noi presupune, că toate idealurile cari alcătuiesc temelii vieții noastre, sunt numai niște noțiuni goale și subiective și n'ar fi trebuință, că dinpotrivă tocmai factorilor, pe cari se întemeiază cea mai mare realitate, ideala cunoaștere a eului, a moralei și simțului de datorie, sic, că tocmai acelor factori să-le dăm o bază obiectivă și să-i împreunăm cu realitatea spirituală supra-individuală.

Respunsul meu este: numai cu reacții utilitare, fie în felul materialismului istoric, fie în acela al pragmatismului, fie numai și în accepția idealismului subiectiv, e cu neputință să construim lumea spirituală și prin urmare și lumea omenească.

Să ne abatem mai întâi la cea din urmă. Filosofia lui Kant consistă în idealismul

mul subiectiv. Idealurile lui Kant—Dzeu, suflet, nemurire, libertate, datorință, sunt cei drept tot atâtea postulate ale firei omenești; isvorec din conștiința de sine a omului cași reacții ale sufletului asupra mediului necunoscut ce ne impresară. Filosofia lui Kant însă n'are nimic din conținutul acestor idealuri. — Idealurile lui sunt prin urmare; numai niște scheme și abstracții ce se zbat în sufletul nostru și ne influențează, dar n'au decât un caracter subiectiv și nici pe departe nu ne împreună cu o lume mai superiată. Și eu drept cuvânt se ridică întrebarea: că adecă ce împrumută acele sufletului nostru și ce ne spun? Avem să vedem în ele niște reacții subiective cum sunt d. p. lumina și culorile pricinuite de vibrațiunile eterului, sau cum sunt sunetul și muzica pe cari ni le dau avibrațiunile aerului? Sunt aceste niște adaptări organice al eului nostru, cum sunt adaptările prin cari lucră viața, când, în apă face să crească branhii și înotătoare în aer plămâni și aripi? După concepția pragmatistă cam așa ar reacționa și omul asupra milieu lui și cu concursul acestor reacții organice s'ar prevedea și sufletul cu înotătoare, cu branhii și aripi și acestea ar fi idealurile.

Însă idealismul subiectiv nic nu ține să dea lucrurilor numai o explicație și un caracter pragmatic, fiindcă prin aceasta le-ar lipsi de notă prin care acele se pot cunoaște care notă conștită în faptul, că noțiunea ne spune ceva, ne spune o realitate și spusa ei noi o numim adevăr. Branhile nu ne dau noțiunea apei și aripile nu ne dau ceea a aerului, deși aparțin apei și aerului, cași organe, dar nu rees din noțiunea apei și a aerului ca expresiune și noțiune. Altcam însă avem de-a face cu idealurile. Idealurile ne și spun și și conțin ceva; acele sunt concepte așadar conțin ceva, prind ceva; idealul pe sine însuș s'ar da de gol dacă n'ar prinde nimic și n'ar avea nici un conținut real. Pragmatismul a vrut să facă ca acelea să nu însemne nimic, a vrut să scoată nota obiectivă din noțiune, însă pe calea aceasta a ajuns tocmai sub acel guillotîn, care pune capăt scepticismului. *Pragmatismului când neagă și ignorează orice adevăr, vrea să ne spună un adevăr și, dacă intenționează aceasta atunci deja stătoarește categoric.*

Așadar și ce privește idealurile, avem să ne punem întrebarea: care este obiectul lor? Orice noțiune, ideii și orice ideal are o singură îndreptărire: Conținutul obiectiv al aceluia. Alt drept de existență nu poate avea. Noțiunea vrea să prindă, iar idealul să însemne ceva, deci nici idealul nu se poate justifica prin altceva decât prin conținutul obiectiv al aceluia. Fără această temelie și realitate obiectivă, idealismul subiectiv devine o îngrămădire de forme. Vorbim de forme, să zicem olcuțe, și le punem de ici-colea dar, că de fapt ce avem în ulcea, nimic nu știm. Și-ce ne vine mai greu la socoteală, nu putem să știm, că peste tot, este ceva în ea. Astfel cu ajutorul prea frumoaselor categorii ne închidem în noi înșine și nu venim în contrast cu realitatea ceea deasupra noastră. Parcă am tot goli păhar după păhar, dar n'am bea nimic. fiindcă păharele sunt goale; parcă avem înaintea noastră cele mai elegante farfurii și tacâmuri, iar aceste sunt încărcate cu idei ireale. Ce urmează? Putem peri de foame. Și de fapt lucrul se petrece astfel. Subiectivismul se

consumă pe sine-insuș, fie în filosofie, fie în morală. Fără realitate, fără obiectivitate și ceea mai sublime idealuri ce pot să-ne ajute? Numai o realitate ce planează deasupra noastră și o mai bună și mai superioară, este în măsură să împrumute valoare și tărie idealurilor noastre. Dacă aceasta realitate nu există și dacă idealurile sunt numai niște reflexii ale intelectului meu, atunci ele nu există peste mine, ci sunt o simplă ideologie, avem de-a face cu jocul jaillissement-ului bergsonian și cu un foc bengalic de idei schinteitoare.

Și cum e atunci ce se alege din lumea spirituală și din toată cultura noastră. Cultura este sintetizarea unor bunuri mai superioare, ea durează și crează o lume spirituală și numai pe baza aceasta și la înălțimea aceasta se poate susține. Numai pe științele exacte și pe cele naturale știința nu se poate sprigini în de-ajuns. Cultura chiar așa nu-i știință naturală precum nu-i natură. Deosebirea între cultură și natură consistă tocmai în faptul, că deși în ambele lucrează anumite forțe, se ivesc și evaluează anumite energii, totuș în cultură acest proces evolutiv e cu neputință să fie examinat cu exactitate matematică. E cu neputință, fiindcă în cultură mai dăm și de alte realități spirituale, dăm de idealuri, etice și religioase, de legi scopuri, intenții și motive. Știința naturală încă nu exhaustează tot eul nostru, în tocmai precum nu spunem nimic sau abia spunem ceva, când afirmăm, că lumina și vederea noastră sunt vibrațiuni. Inafară de procesul mecanic mai sunt o sumedenie de valori, pe cari ne luându-le în socoteală. În conștiința noastră, în sufletul nostru, se deschid prăpastii și lipsuri pricinuite de atâte așteptări nesatisfăcute, de nelcredere, de torturi istovitoare și frământări sufletesti. Aceasta nu-i viață, ci agonie și viața noastră nu măi are nici un rost dacă aceea e o veșnică tragere de moarte. O astfel de întocmire a vieții e cu neputință de suportat mai de grabă ne desfăcăm din ghiarele tuturor filosofilor și isprăvim și cu idealismul subiectiv. În sfârșit pe ce temelii așezăm noi realismul radical al vieții, dacă în idealurile noastre nu vedem decât categorii, proiecțiuni și reflexii de ale spiritului nostru și cum să ne ridicăm noi cu ajutorul lor, când acele nu sunt peste noi, ci în noi și noi suntem ele. Și apoi unde să ne ridicăm? Chiar dacă am cuceri toată lumea și am utilita știința noastră despre natură, procurându-ne o viață mai fericită și un regim de trai mai sănătos, totuș nu putem face să dispară marele contrast ce există între lumea materială ce ne impresară și între eul și conștiința noastră, ce ni-se prezintă de un ce aparte, de un subiectiv. Dacă eul nostru se pomenește față în față cu întreg macrocosmul și simte, că el este o torță o parte, independentă, simte, că este ceva dela sine și prin sine însuș și nu numai se împotrivesc acestei lumi materiale, ci se ridică în toată mărimea din mijlocul ei. Și acest caracter supramondial nu-i de ordin fizic, ci metafizic, adecă aceasta este supraindividualitatea existenței spirituale.

Insuficiența idealismului subiectiv se simte mai de aproape în etică. Principiile etice sunt de natură metafizică, adecă tocmai idealul perfecțiunii ascunde în sine anumite pretențiuni față de noi. Acestea desiderate nu sunt tautologii, cum ar fi d. p. principiul, că ceea trebuie să facem s'o și

facem, ci ele conțin îndatoriri și aceste datorințe nu sunt valori și enunțaiuni relative, ci principii severe. Acum dacă idealurile etice sunt sunt numai niște reflexii și noțiuni abstracte, atunci aceste nu pot sta preste noi, fiindcă atâră dela noi. Iar dacă ne închipuim că adevărul, dreptatea, bunătatea, legea, și libertatea sunt părțile constitutive și elementele imanente ale celui autonom, atunci eul se îndumnezește. La aceasta respântie și idealismul subiectiv devine obiectiv dar tot atunci trece în panteism.

În această dezvoltare logică revenim la postulatul, că abstracțiunilor idealismului subiectiv, fie acelea orice fel de idealuri, neamintit avem să-le împrumutăm conținut; trebuie ca idealul să-l împreună cu absolutul, însă nu așa ca eul-insuș să devină realitatea idealistică, ci astfel ca noi înșine să devenim incopelați cu o lume spirituală ce stă peste noi. Tot astfel nu putem explica idealurilor nici din raporturile noastre sociale și nu le putem clădi pe baze și postulate ce isvorec din referințe sociale. Firește, că etica îndrumă individul în societate, însă scopul etice, prin urmare și al culturii, nu se mărginește la asociare, și la perfecționarea formelor sociale, ci dincontra însă dezvoltarea și nivelul vieții sociale sunt apreciate după măsura, în care aceea societate promovează viața spirituală a singuraticilor și încât dispune de condițiile dezvoltării individuale precum și de mijloacele cu ajutorul cărora indivizii prin o conștiință dinstinsă și curată, prin o viață sufletească să se ridice la un nivel mai înalt.

Dar nu suntem în stare să derivăm idealurile etice nici din datorile noastre către familie, neam, națiune patrie și omenire, din simplul motiv, că noi facem numai parte din aceste și prin urmare, dacă familia, națiunea, și omenirea sunt peste singuraticii indivizi, cași preste părți aparținătoare lor, atunci noi avem să fim numai niște instrumente, prin cari acele și urmăresc menirea și ca atari, la caz de lipsă, trebuie să-ne și jertfim pentru ele. Cum e atunci lumea spirituală a etice nu-i decât proiecțiunea ideologică a vieții sociale și dacă cineva ne-ar întreba, că ce-i idealul, am fi nevoiți să răspundem, că idealul este reflexul atotputerniciei sociale asupra omului și asupra existenței individuale.

Această concepție e greșită.

(Va urma.)

Steaua dela Răsărit.

— Gânduri de Crăciun. —

»Nu vă temeți, că iată vă binevestesc vouă bucurie mare, carea va fi la tot poporul — zise Ingerul către păstori. Păstorilor li-s'a vestit prima dată împlinirea făgăduinței lui Dumnezeu, nașterea lui Isus Hristos, care din dragoste nemărginită către noi s'a scoborit din cer pe pământ ca să ne împace cu Dumnezeu, s'a scoborit ca umilindu-se pe sine să ne înalțe pe noi... Păstorii, acești oameni umiliți și ubidiți ai pământului au fost cei dintâi, cari s'au închinat Împăratului născut din ziua de astăzi...

»Păstorii văzură zare
Din cer o lumină mare;
Ei fluerau, Ingerii cântau
Cu toții se bucurau«...

Păstorii au fost oameni neînvățați, dar credincioși, cari au urmărit steaua dela Răsărit cu toată dragostea și paciința, găsindu-L pe acela, pe care îl căutau și îl așteptau mii și mii de suflete.

A trecut multe sute de ani de atunci...

Lumea noastră modernă, plină de atâtea credinți deșarte, abia înțelege taina aceasta: ca niște păstori din jurul Vitleemului din somn treziți să lase turma și alergând să grăbească în peșteră a mări pe Păstorul păstorilor — pe fiul lui Dumnezeu.

O stea le-a fost povățuitorul, o zare dumnezească conducătorul și a ajuns acolo unde dorind au dorit să sosească. Iar nouă ne stau la dispozițiune toate creațiunile minunate ale minții omenești: drumuri de fier, trenuri accelerate, aeroplane, automobile și năi și totuș nu găsim nici un popas.

Cu trenurile minunate din zilele de azi putem să străbatem în toate unghiurile pământului, dela cele mai culte popoare până la Bosjemanii din Africa sau până la Gauranii din America de sud. Dealungul și dealatul lumii vom afla orașe frumoase cu drum de fier și tramvae electrice, cu telefoane și telegraf, cu fabrici, școli și teatre; ne vom bucura de umbra plopilor și a teilor, de științele și artele, muzica, poetica și pictura, industria și agricultura precum și de cele mai vechi izvoare ale istoriei etc. — sufletul nostru însă nicăiri nu va găsi adevărată mângâiere și liniște... Și dacă ne vom sui ca un șoim în văzduh, sau ne vom scobori în pantecele pământului tot noi vom fi — cei neodihniți.

Noi nu găsim nici-o indetulare, nici-o odihnă, iar păstorii aceia au plecat după o stea minunată și l-au găsit pe acela, pe care-L doriau.

Aceia au găsit totul; Iar noi, cei din lumea cea nouă, învățații veacului al XX-lea să rămânem îndărătul lor? Sau nouă nu ne lucește steaua acea minunată dela Răsărit?

Ne lucește demulțori și încă în mii și mii de chipuri.

Toate bisericuțele câte le avem prin satele noastre răslețe sunt tot atâtea stele, cari ne chiamă zilnic la Mântuitorul lumii. În biserică e așezat pruncuțul Isus întocmai cum a fost în ieslea din Vitleem. Și de câteori se închină creștinii evlavioși înaintea altarului aduc cecece au adus

păstorii: mărire lui Dumnezeu; iar când se împărtășesc cu pâinea vieții strălucirea steluței dela Răsărit par'că primește o splendoare și mai dumnezească...

Și noi totuș nu zărim steaua?

Păstorii numai atâta semn au avut, că vor găsi un prunc înfășat în scutece și culcat în umede paie; pe noi însă ne chiamă Dumnezeu-Omul glorificat, ne chiamă din zi în zi, nu trebuie să alergăm departe, nici nu trebuie să facem drumuri obositoare, căci El vine între noi și bate la ușa sufletului nostru, încât noi nu trebuie să facem altceva, decât să ne deschidem sufletele...

Și când să o facem asta, dacă nu în zilele de azi? »Acum e vremea bine primită... acum e ziua mântuirii«. Zile și vremuri noi vor începe după zilele aceste de grea încercare. Acest crâncen războiu a desmetecit multe suflete rătăcite; mulți s'au întors și se vor întoarce și vor mărturisii din convingere și din întreg sufletul lor credința păstorilor...

Intrezărim vremuri mai bune, credința mai vie și biserici mai pline de viață...

Simțim, că se va schimba fața pământului...

O, atunci va fi bine: »Pe pământ pace, între oameni bună voie«!

Vasile Popan
preot.

Năsterea Mântuitorului după elementul legendar și fantastic al colindelor noastre.

„Azi e ziua de Crăciun,
Domnului Domn din ceriu
De când Domnul s'a născut
Și pământul l-a făcut...“

(A. Viciu: Colinde din Ardeal, p. 31.)

Poporul nostru este un popor credincios, aceasta nu o poate contesta nimeni. În trecut, numai credința l-a mântuit din multele ispite, cari au venit asupra lui; în prezent apoi tot cu aceeași tărie ține la credința lui. Cu tot dreptul zice poetul Goga, că „acești oameni muncii, cari își fac cruce, când pleacă la drum și sara se roagă Maicii Precistii, au o viață sufletească intensă și au anume îndrumări de cinste și cuviință în fapta lor.“

Durere, însă aceasta credință, espusă fiind, dealungul veacurilor, diferitelor influințe străine, a suferit multe sguduirii. Pe lângă florile frumoase, ca să mă folosesc de expresiunea aceluiași poet, au crescut și flori sălbătice în ogorul lui Hristos.

Ca descendent roman, o întregă mitologie păgână nutrește și astăzi sufletul poporului nostru. Credințe și obiceiuri, pe cari strămoșii noștri le-au practicat cu atâta ardoare, sunt în viață și astăzi și se practică, sub altă formă, cu multă râvnă. Să căutăm

numai colecțiile de literatură poporană, tezaurul sufletesc al poporului, la tot pașul ne întâlnim cu ele. Oare obiceiurile dela Crăciun, să luăm un singur exemplu, nu sunt reflexul Saturnalelor Romanilor?

Farmecul învățăturilor dătătoare de viață adevărată ale Mântuitorului nu fac să dispară cu totul aceste credințe și obiceiuri. Din contră ele se contopesc cu ideile creștine și luând forme bizare, au ținut și țin în neștiință de materie religioasă mintea poporului. »Poporul nostru — zice A. Viciu în studiul său despre colinde, — prin bunul său simț a îndeplinit procesul de amalgamare a sărbătorilor păgâne solare cu elementele credinței celei nouă venite din Palestina..., el a ținut ceremoniile și timpul și-a schimbat obiectul cultului.“

Abia hotezat în apele mântuitoare ale creștinismului, poporul nostru este espus în credință la nouă încălcări. Mulțimea mare de secte eretice prin învățăturile lor false dau navală asupra sufletului lui și cer intrare. Dedat a primi orice învățătură, care îl farmeca, multe învățături au intrare și primesc sălășuire. Una dintre învățăturile eretice și false, care a cuprins mai tare sufletul Românului este și cea a bogomililor. Nu e obicei sau superstiție de a poporului nostru, care să nu-și aibă isvorul în învățăturile acestei secte. »Cecece se poate zice, fără cea mai mică exagerație, — zice Hașdeu — este că nici o sectă, nici un eros din veacul de mijloc nu înpinsese atât departe, ca Bogomilii fusiunea în fond și în formă a teoriilor teologice cu credința vulgului.“

Încă la început ea prinde rădăcini la Români, apoi s'a propagat cu o iuțală mare. Astăzi urmările dezastruoase ale bogomilismului le întimpinăm foarte mult. Băjbăie târgurile de mulțimea de scrieri bogomilice. Poporul neștiutor în ale credinței, le primește de adevărate și ține la ele cu o sfințenie deosebită. Otrava acestor scrieri i-au străbătut sufletul și i-au întunecat mintea. I-au încătușat sufletul ca și pe Prometeu, s'au depozitat într'ânsul, au devenit o comoară sufletească alui.

Atât mitologia păgână, cât și superstițiunile străplântate prin influința unor învățături eretice și false, la cari s'au adaus și cele plămuite de mintea poporului nostru, formează o bogată literatură poporană. Dintre toate speciile acestei literaturi colindele religioase, ne reoglindesc în lumină mai mare credința poporului față de misteriiile religiunii. În ele găsim apoi cântată întreagă viața lui Isus, dela naștere până la înălțare; pe Preacurata Fecioară Maria, crearea lumii, judecata din urmă ș. a.

Fiind timpul colindatului mai ales sara spre ziua Nașterii Mântuitorului și obiectul lor principal e acest misteriu. Lăsând la o parte deschiderea Nașterii așa cum ne-o prezintă și s. Scriptură, cântată frumos și de colindele noastre, în cele următoare să scoatem la iveală descrierea legendară și fantastică.

Maicii Domnului i-a sosit timpul ca să nască pe Mântuitorul. »Preumbându-se« pe la »poarta ceriului«, la »gura raiului« niște »vineți porumbei«, plesnind din aripi îi vestesc:

»Bucură-te maică sfântă,
Că din tine se va naște
Un fiu fără tată,
Și fără păcate.

